L. Ogmius Luciani *ex Celticismo illustratus*; auctore
Frid. Samuel Schmidt, Helvet. Bernaf.

Read May 26, 1762.

QUI veritatis indagandae studio ea quae de Mercurio vetustas prodidit, diligentius animo volvit, is non modo Gallorum deum, verum etiam, nisi me fallit animus, primum hujus gentis ducem repetiet; quem Galli ut suum heroem, suum ducem, quinimo suum Herculem, caeteris gentibus opposuerunt, utpote non minus strenuum et facundum. Etenim gentium conductores [a], quae late per terras et maria immensa dispersae, in heroum, imo deorum immortalium [b] numero veteribus fuisse positos, antiqua suadent historiarum monumenta. De Gallis quis dubitet, reliquarum imitatos consuetudinem, primum suum ducem, quisquis ille demum fuerit, eo honoris dignitatisque evexisse, ut reliquis gentium conductoribus aemulum facerent. Hunc esse Herculem illum Ogmium, de quo, praeter Lucianum, nemo veterum aliquid memoriae prodidit, nova via stabilire decrevi; et circa hunc proavorum nostrorum deum, ea, quae vel lectione veterum, vel propria meditatione affecutus sum, paucis expediam.

QUAERO primo quis sit Hercules, a Gallis Ogmius dictus? Porro quare illum attributis illis condecoraverint, quae refert Lucianus?

DEXTRO igitur, ut aiunt, Hercule, et bene fortunante Mercurio, occasionem quaestionis praemittam, et quid ex Luciano per legitimam consequentiam astrui possit breviter dicam; Gallos nimirum suum habuisse eloquentiae deum, non Hermetem Graecorum, quoad formam aut aetatem; non Herculem Graecum, ratione corporis

[a] Spanheim de Ufu et Praest. Num. Diff. vi. pag. 556.

[b] Idem, pag. 331. Juliani Cesaes.

staturae,

staturae, musculorum, et nervorum, sed quoad habitum externum, et fortitudinem ingenii, quo respectu Hercules audiat; eum autem nomine Celtico appellari, cui vox *Ogmios* in Graeco sermone respondeat, quod *fulcatorem* sive *limitatorem* significat; vocem illam Celticam Mercurium esse, quae eundem sensum fundat, et cui prae caeteris gentium diis, tum fulci et viae, tum eloquentia fuerit commendata; caetera quoque ejus nomina Limitatorem designare, Hermetem, Theutum, Theutathem, Terminum, et Caduciferum. Difficile proinde non esse Eloquentiam Ogmio tribuere, quo emblemate in Luciani statua occurrit; eodem emblemate populum dicto ejus obedientem, et ultro sequentem praesentari; quae si cum epithetis Ἡγεμονίῃς, Ἐνοδίῃς, Νομίῃς, viaci, et limitatoris, jungantur, Celtarum ducem, legistatorem, regionis distributorem, satis arguant.

LUCIANUS Samosatensis quaestioni locum dedit in opusculo suo [c], cui titulum dedit Hercules: ibi rationem reddit, cur jam natus grandior in eloquentiae studio versetur, quod, pro vulgari opinione, hominum adolescentium proprium sit; purgat autem se ipsum exemplo Gallorum, qui deum eloquentiae sub imagine hominis decrepiti fingunt. Etenim Lucianus, postquam rei statuariae valedixit, liberalibus e contra operam navasset artibus, in Galliam rhetoricae docendae gratia se contulit, ubi statuam Eloquentiae dicatam vidit, et, prout erat vir acutissimi ingenii, figuram illam sollicite perscrutatus, doctorem nactus est e Druidum genere, philosophum Gallicum, utraque et Graeca et barbara lingua doctrinae optime imbutum.

STATUA vero talis fuit ut vir cute rugosa, raro canoque capillitio, habitu Herculis indutus, exuviis leonis, pharetra, clavoque armatus, multitudinem hominum post se traheret, sponte sequentem, licet tenuibus modo catenulis a lingua ejus proficiscentibus aures eorum essent revinctae. Rarum et insolitum videbatur Luci-

[c] Novae Edit. Tom. III. pag. 12. seq.

ano eloquentiam tali videre adumbratam imagine; edoctus autem a philosopho Gallo, gentem suam eloquentiam non Hermeti juveni, ut solent Graeci, tribuere, sed Herculi illam assimilare, quoniam is fortior sit, acquievit Lucianus; et jam aetate profectus, et statuae et doctrinae memor Druidae, defendit se adversus irrisores suos, quod aetate ingravescente adhuc discendi studio operam navet. Scrupulus latet in prima periodo, qua rite deducta patebit veritas. Sic habet: τὸν Ἡρακλέα οἱ Κέλτοι Ὀγμίων ὀνομάζουσι φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ. “Herculem Galli propria sua lingua Ogmium vocant;” quod sic intelligo: Eloquentiae deus, cujus statuam Herculis habitu condecoratam describere animus est, a Celtis appellatur nomine linguae suae proprio, quod philosophus Gallus Graece per Ὀγμῖος reddidit; nec insolitum est ita loquentes audire Graecos; sit exemplo locus Aeliani [d], ubi sic habet: Ὀχον οἱ Αἰγύπτιοι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ ὄνον ἐκάλεον; “Ochum regem Aegyptii propria sua lingua “vocabant, voce Aegyptia [e] quae respondet vocabulo Graeco “ὄνος;” *asinus* enim Aegyptiis non ὄνος sed Ἔω *eo*, et Ἰω *io*, vocatur. Hanc vero esse genuinam loci, quem explicandum sumimus, interpretationem, ex eo patet, quod ex tota oratione Luciani, ut et philosophi interpretantis, nil aliud legitime concludi possit, quam de deo eloquentiae sermonem esse, non de Hercule Grecorum, neque de illorum Hermete, sed de Gallorum numine Ὀγμῖῳ. Quid enim Herculi Graeco dissimilius, quam rari canique capilli, rugosa cutis, ut Lucianus ipse fateri cogatur, illum, qui statuam spectaret, quidvis potius quam Herculem ex imagine conjecturum. Philosophi quoque Galli verba satis ostendunt, non esse Herculem, sed diversum Gallorum numen, quod Herculi, ob fortitudinem solam, assimilent; utitur enim voce εἰκάζομεν [f]. Oratio-

[d] Var. Hist. lib. iv. cap. 8.

[e] Vide Vers. Copt. Genes. xx. 3. 5. Exod. xxiii. 12. et cum art. masc. πῖ occurrit in Scala Kirch. 166. πiew quod vertit .

[f] Τὸν λόγον ἡμεῖς οἱ Κέλτοι, ἔχ' ὥπερ ὑμεῖς οἱ Ἕλληνες, Ἡρμῆν οἰόμεθα εἶναι, ἀλλ' Ἡρακλεῖ αὐτὸν εἰκάζομεν.

nem, inquit, non, ut vos Graeci, Hermeti tribuimus, sed Herculi eam affimilamus, quod fortior sit; Ogmivus ergo non est Hermes[g] Graecorum, quoad ejus juventutem, figuram, reliquumque ornatum, nec Hercules Graecus, quoad corporis temperamentum, sed affimilatur illi per externa Herculis decoramenta, quae fortitudinis sunt emblemata, ut eloquentiae vis appareat. Galli[h] autem, haud diffiteor, nonnisi post diversas in Graeciam migrationes et reditus, artem pingendi, statuariam, et litteras, edidicerunt; ac Luciani tempore leges, ritus, numina quoque Romanorum cum lingua cognoverunt; sed avitae tenaces religionis gentis suae deos ad Graecorum Romanorumque statuas conformarunt, quorum artifices, multis inde a seculis, in efformando deorum ornatu Gallos, bello potius, quam pacis artibus gloriam quaerentes, multum superaverunt.

CUM igitur Ogmivus noster nec Hermes Graecorum, nec eorum sit Hercules, quorum ille juvenis petasatus, alatis pedibus et caduceo insignis; hic autem lacertosus simul et robustus; quaeritur quis ergo sit Ogmivus? Respondeo, deus est Gallorum, quem ipsi sibi proprium vindicant, Mercurius; is enim non Romanorum vel Graecorum, sed Celtarum deus est; ejusque cultus a Celtis ad varias dimanavit gentes; nimirum cum tot tamque graves habeamus veterum auctoritates, Graecorum philosophiam et fabulas de diis a barbaris duxisse originem, et nominatim a Celticis populis, qualis est auctoritas Diogenis Laertii[i], Phurnuti[k], aliorumque. Ad haec gravissimus auctor C. Tacitus[l], Mercurium Ger-

[g] Luciani Dialogus Panis et Merc.

[h] De Massilia cultissimo Galliae oppido, Lucanus III. 412.

“ ——— Simulacraque mista deorum

“ Arte carent, caesisque exstant informia truncis.”

Et Div. Chrysost. Serm. xii.

[i] Diog. Laert. in Proemio.

[k] Phurnutus in opusc. myth. pag. 170.

[l] “ Deum maxime Mercurium colunt.” Mor. Germ. cap. ix.

manorum, Caesar [m], Gallorum Deum praecipue fuisse affērat; infinita quoque ejus monumenta in Celtica reperiantur regione; denique ejus cognomenta, ut mox patebit, originis sint Celticae; nemo non sub Ogmii nomine Mercurium agnoscat, praesertim cum demonstravero, "Οἰμῖον apud Graecos, respectu etymi, idem significare ac apud Celtas Mercurius, quod jam mei est instituti.

"ΟΓΜΙΟΣ vox Graeca est, quod non solum ex terminatione in *ios*, sed ex ipsa voce patet. "Ογμῖος enim ab ὄγμος [n] derivatur; quod, apud auctores Graecos et veteres lexicographos, Hesychium, Suidam, Damascenum [o], *fulcum* et inde *limitem* denotat, ἡ καὶ τὸν ἄροτρον, τομή. Proinde Ogmios [p] non aliter, quam, deus fulcorum, limitum, et viarum, reddi potest; hinc est forsitan, quod etiam Ceres, frugum agrorumque dea, "Εποῖμιος dicitur; quod unicuique agrum et annonam custodiat; Ogmios, Hesychio teste, congruit cum voce αὔλαξ [q], quae simul fulcum et limitem notat [r]; ideo vicinus, qui eodem cum alio utitur limite, ὁμαὔλαξ [s], parvi agelli possessor ὀλιγαὔλαξ [t], et fulcus, vel limes aquaticus, qui agrum terminat, ὑδροαὔλαξ [u] dicitur; nec mirum, cum vix alia ratione commodius possint notari limites quam fulco; qua voce Latini promiscue utuntur; "pro fulco, id est, limite, inquit Arnobius, forum litibus terrent;" fulco limitabant domos; Virgilius, Aeneid. l. i. 429.

"Pars aptare locum tecto, et concludere fulco."

Limitabant urbes; Virgilius: *Æn.* vii. 157.

[m] Caesar B. G. vi. 16. "Deum maxime Mercurium colunt, ejus sunt plurima simulacra.—Hunc viarum et itinerum ducem."

[n] "Ογμος pro *via* est apud Nicandrum, in Theriaca.

[o] Damascenus Lexicog. ineditus, cujus MS. servat. in Bib. Pub. Bernensi.

[p] Theocritus, Idyl. lib. x. ver. 2. οὕτε τ' ὄγμον ἄγειν ὀρθὸν δύνα, neque fulcum "ducere rectum potes."

[q] "Ογμῖος τοὺς αὔλακας διὰ τὸ ὄγμους εἶναι.

[r] Eustathius.

[s] Apollon.

[t] Suidas.

[u] Budaëus.

" ——— Ipse

“ ——— Ipse humili designat moenia fossa.”

Ideo porta a portando aratro, ne fiat fulcus, ubi porta erat.
Limitabant agros: Virgilius, Georg. i. 125.

“ Ante Jovem nulli subigebant arva coloni;

“ Nec signare quidem, aut partiri limite campos

“ Fas erat.”

Si coloniae in novas sedes erant deductae, nummus coloniae aratorem cum duobus bobus junctis habet, quod agri erant distincti.

In fulcis defixi erant lapides, five etiam stipites, qui magna colebantur ceremonia. Propertius, lib. i. eleg. 4.

“ Nullas illa suis contemnet fletibus aras,

“ Et quicumque facer, qualis ubique, lapis.”

Lapis iste Index vocabatur:

“ ——— perjuraque pectora vertit

“ In durum filicem, qui nunc quoque dicitur Index.”

INDICE opus non erat, si fulcus aratro ductus satis erat profundus; acervos tantum lapidum ex agro in fulcum conjiciebant, qui cum porca limitem satis distinguebant. Hos monticulos terrae Graeci γρυμὸς, Latini Grumos, forte ab Hebraeo *geramim* גֵּרָמִים, *fastigium*, vocant; unde vox Gallica Grumele, monticulatum, orta est. Celtæ autem et fossam et grumum *fure* vel *furche* nominabant; Angli *furrow*; Latini *porcam*; quae deducenda videntur ab Hebreo פָּרַק *paeraek*, a פָּרַק *parak*, *frēgit*; unde Germanicum *brâchen*, *rumpere*, quod de aranda terra, non vero feminanda usurpatur.

Ad vocem ὀγμῖος revertor, quae cum voce Celtica *og* convenire videtur, quanquam Graeca sit; Latini *occare* dicunt, quod Celtæ *egen* [w], id est, complanare fulcos, porcas conterere; et instrumentum quo utuntur agricolae ad id peragendum, nempe *occa*,

[w] Pezron, Antiq. Celt.

M m 2

Graecis

Graecis ὀξύνα [x], Cambris *og*, a Boxhornio ad voces refertur Celticas; Britannis *og*, Germanis *ege* dicitur; hinc oritur suspicio, occatorem deum ab Ogmio non multum differre. Hujus meminit Varro, et Servius in versum 1. Virgilii Georg. I. 21.

“ Diique, deaeque omnes, studium quibus arva tueri.”

Occator ergo, five fulcorum autor, in numero agri custodum ponitur, qualis est ὀγμιος.

NUNC ordo dissertationis nostrae postulat ut ad vocem Mercurii transeamus, probando, hanc esse vocem illam Celticam, quam philosophus Gallicus Luciano per illam Ogmii reddidit.

MERCURIUS Celtis *Mercher* dictus est, ommissa terminatione Latina in *ius*, et *u* in *e* semimutum mutando, ut in caeteris vocibus Celticis fieri solet, quae in *er* definunt; talis est Soldurius [y], miles mercede conductus, quem Celtae *folder* dixerunt; securus, tutus, Celtis *ficher*; ita Mercurius Celtis *Mercher* [z]. Latini plerumque *er* in *ur*, Galli hodierni in *eur* terminant. Significat autem *Mercher* auctorem fulci et limitis, siquidem *mark* Cambris, Anglo-Saxonibus, Germanis, Gothis, signum, et in specie limitem, denotat, quod Galli *marque*, *marche*, Hispani et Itali *marca*, Sarmatae veteres *march*, Persae *marza* pronuntiant. Ita Angli *a mark* dicunt, signum, insigne, notam, sigillum, stigma, *a mark or limit of land*; inde verbum *marquer* Gallicum, *merken* Germanicum, *marking* Anglicum notare, et in specie *marchen* [a] limitare significat; hinc custodes limitum Barbaro-Latinis *marchiones*, Gallis *marquis* [b], Germanis *marchgraf*, Graecis recentioribus *μαρκέσιος* [c] et *λιμενάρχης* vocantur; Franci enim, ut optime Vadi-

[x] Wachter Glossar.

[y] Caesar l. iii. B. G. “ Devoti, quos illi Soldurios appellant.”

[z] Boxhorn, Lexic. Ant. Brit.

[a] Rerum Alem. Tom. III.

[b] Aventini Annales Boii, l. vi.

[c] Selden's Titles of Honor, pag. 420.

anus, Romanos imitati, extremis devictarum gentium finibus viros illustres, et rei militaris peritos, imponebant ad coercendas finitimorum incursiones, qui deinde a marca limite, marchiones vocati sunt. Haec cum ita sint, quis non videt Mercurium Celticam esse vocem, et limitatorem denotare? quem Galli, a voce *marche*, vel *marque*, Marqueur; Germani a *mark* Merker vocare possent, et hi revera vocant. Quod si nunc ab Hispanis et Anglo-Saxonibus ad Gallos et Germanos, porro ad Gothos, Sarmatas, Perias, retrogradiendo linguas Orientis, tanquam primigenias, investigare liceret, Arabum مرع et مرغ *maraga* et *maracha*[*d*], et Hebraeorum מרקתה *merkata*, quorum illud oleo perfudit, hoc quoque unctionem notat, Celticae vocis originem primam exprimere posset; signum enim et limes non est signum, nisi ad id constitutum sacramtumque sit; idcirco veteres non modo personas ad officia designatas, sed res quoque vita carentes oleo perunxere, ut tanquam signa ab hominibus agnoscerentur. Unxerunt ergo lapides terminales, ut ex Apuleio, Clemente Alexandrino, et aliis patet, inter quos Sículus Flaccus[*e*] terminorum unctionem ita describit: “Cum terminos disponerent, ipsos quidem lapides in solidam terram collocabant, proxime ea loca, quibus, fossis factis, defixuri eos erant, et unguento velaminibusque et coronis coronabant[*f*].” Terminum ideo λιπαρὸν vocabant; lapis ergo, ni fuerit unctus, sacer non erat, sed communis[*g*]; at sacer erat terminalis, ideo Seneca Tragicus:

“ ——— Nullus in campo sacer

“ Divisit agros arbiter populi lapis.”

Nec dubito Latinos quoque ab oblinendo lapide Limitem, quasi Linimitem, per crasin dixisse; quemadmodum vox *mark* apud Celtas alio significato pinguedinem, alio limitem denotat;

[*d*] Vid. Gieuhari et Ibn. Maruph.

[*e*] De Bondis Agrorum.

[*f*] Apuleius in Apol. “Lapidem unctum in finibus.”

[*g*] Clem. Alex. Str. vii. et Theophr. de Superst. cap. xvi.

quoniam

quoniam limes non erat, nisi pinguedine fuerit delibutus. Par ratione olim Celtæ; et hodiernum Germani signum, notam, monumentum, vocarunt *mal*, *merk-mal*, *denk-mal*, *wund-mal*, a pingendo vel unguendo lapide vel ligno; unctio vero lapidum ex antiquitate remotissima petenda est, cujus vestigium occurrit Genes. xxviii. ver. 18, 19. scil. "Jacob erexit stelam, et fudit oleum de-
"super, et vocavit nomen loci Bethel."

Ex dictis jam liquet, vocem *mark*, in linguis antiquissimis, unctum aliquid denotare; inde ad gentes Europæas dimanasse; veteribus Celtis unctionem et limitem, ejus derivativum *merker*, virum limitaneum significasse; et in hunc usque diem diversis Europæ populis adhuc significare, exinde Romanos, pro genio linguæ, suum fecisse Mercurium. Hic in parodo licet explicare vocem Germanicam *granze*, quæ terminum denotat. Miror neminem observasse a vetusta consuetudine coronandi terminos illam fuisse natam; obvium est apud veteres auctores terminos fertis et coronis decoratos fuisse. Ideo Ovidius, Fast. ii.

"Te duo diversa domini de parte coronant,

"Binaque ferta tibi, binaque liba ferunt."

Et Prudentius, contra Simmachum, lib. ii.

"——— Et lapis illic

"Si stetit antiquus, quem cingere fueverat error."

Ita Tibullus, lib. I. eleg. i.

"Nam veneror, seu stipes habet desertus in agro,

"Seu vetus in trivio florida ferta lapis."

RUTILIUS [b] terminos quoque in aqua constitutos coronatos fuisse docet. De proræ custode ita inquit:

"Incertas gemina discriminat arbore fauces,

"Defixasque aufert limes uterque fudes.

[b] Itin. I. 459.

" Illis

“ Illis proceras mos est adnectere lauros
 “ Conspicuasque ramis et fruticante coma.”

GRANZE ergo dicuntur, quasi Kranze, quod Celtis fēta et coronas notabat; et Graeci κράνος *galam*, et quodcunque caput cingebat, Latini *coronam* dixerunt, utrique *coronidem* terminum et rei extremum vocabant; unde loquendi formula [i], κορωνὶς τῆ βίης, et ἀπὸ τῆ ἀρχῆς μέχρι τῆ κορωνίδος. Plura adhuc vestigia vocis Marcha, sive termini, habemus. In confinio Galiae et Germaniae oppida exstant Marcodurum, et Marcomagus; sunt praeterea Marcomanni, viri limitanei; porro determinatum spatium agri Germani *morgen*, a *march*, Graeci μόρση vel μόρσιον appellant; eodem sensu quo Galli *arpēd* dicunt a Celtico *arren* [k], Latino *arare*, et *ben* seu *bahn* terminus; item margo, terminus, et rei extremum [l], quod saepius de limine aquatico sumitur; Plinius [m] marginem imperii dicit, qua Rhenus alluit, quod et ipsum a *marcha* limite ortum est.

VIDIMUS hucusque Mercurium in lingua Celtica deum terminorum, limitum, et viarum, denotare, talem quoque a veteribus agnitum; cum vero superius demonstratum fuerit, vocem ὄσμιον in Graeca lingua eundem sensum fundere, satis liquet, ὄσμιον Luciani esse Mercurium Celticum; tamen non abs re erit ad caetera Mercurii cognomina progredi, probando etiam illa deum terminorum indigitare. Horum numero est cognomen *Thaut* sive *Theut*, quod et ipsum viam et limitem in lingua Celtica significat; probante Camdeno et Boxhornio de vocibus *theut*, et *thait*; quinimo *dutt* vetustae originis signum est, quare hodiernum verbum *deuten* Germanis significare audit. Graecis τεῦσμα monumentum et signum ad viam est; viae vero plerumque limitibus inserviunt Mercurio sacrae. Utrumque significatum viae et li-

[i] Max. Tyrius.

[k] Graece ἀρσν.

[l] Wachter Gloss. v. BANNEN.

[m] Lib. xii. cap. 20.

mitis vox Celtica *bahn* habuit, et hodiernum apud Germanos habet; Galli inde sumserunt vocem *bannir*, extra limites mittere.

A VERO non abludit *Theuti* dei Egyptii nomen et cultum per colonias ad Gallos pervenisse; in lingua Coptica ⲑⲟⲩⲧ notat stelam, Mercurialem in via constitutum lapidem, columnam, quales Aegyptios in Mercurii sui honorem erexisse nemo ignorat. Hujus vocis *Theut* vestigia inveni apud agricolas Helvetiorum, cum pluribus quae Celticismum veterem, imo ipsos redolent proavos Celtarum Aegyptios; utuntur illi hac voce ad denotandum locum agri ubi termini fuerunt collocati; superest enim in agri extremitate spatium, ubi ductus aratri cessat in versura ejus, quod non aratur, sed viae inservit inter vicinos agros; termini vero in principio extremi fulci disponuntur; spatium illud vocant *an thaut*, id est, *ad thautum*, ad limitem, cujus denominationis rationem agricolae reddere nequeunt, quia *Thautum* ignorant.

DISTINCTIO terminorum respectu loci apud veteres in vulgus nota est. A Septentrione ad Meridem cardo, ab Oriente ad Occidentem decumana vocatur; circa quorum etymon Varro, alique veterum valde se torserunt, quia linguam ignorarunt Celticam et Orientis. Cardo [*n*] contracte est *cherrad*, id est, versura aratri. *Cher* et *cheran* est vox antiquissima, unde Latini *gyrare*, et Graeci γυρᾶν dicunt; *rad* vero Celtis est *rota* et *aratrum*; confertur Chaldaicum ܪܕܐ *redab*, *arare*; Galli [*o*] aratrum *charrue*, quasi *charroue* vocant. Non aliunde Graeci suas χερᾶδας quam a Celtica voce sumserunt. Χερᾶδες autem limites et terminos significant. Hinc illud Sapphicum, μὴ κίνει χερᾶδας, *ne dimove terminos*; quod praeceptum Chaldaei, Num. xvi. ver. 13. ita reddunt, non mutabis ܬܩܘܡܐ [*p*] *tekuma*, terminum proximi tui,

[*n*] Ita etiam in lingua Armenica occurrit vox *karz*, quae currum notat. Junius Observ. ad Willeram.

[*o*] Quintilian. II. 5. "Plurima Gallica valere, ut Rheda, et Petoritum quoque."

[*p*] Dubito an conferendae voces Arab. ܬܚܡܐ *tachuma*, terminavit; *tachmon*, terminus; et ܬܚܡܐܬܐ *tachumaton*, limes pagi.

quem

quem determinarunt majores tui; habes alterum limitis *techuma*, unde *decumana*. Posset forte huc trahi Graecorum τέκμαρ, quod Pindaro signum; item τέκμαρ Homero signum et terminum denotat.

DE cognomine *Theut* hoc unum observabimus, Graecis eundem sensum fundere; siquidem Suidas τευθὴν indicem et exploratorem reddit; etenim index terminalis non modo finibus distinguendis inservit, sed numine quodam, Mercurii nempe, veteribus gaudere creditus est, qui fines exploret atque custodiat. Hinc Ovidius terminum ita alloquitur, Fast. ii.

“ Termine, five Lapis, five es defossus in agro
“ Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.”

A THEUTO Theutones dicuntur veteres Germanorum populi; et secundum terminationem Celticam Theutisci, hodie Teutsche; Servio Theotisci; unde patet Theuisconem vel Tutisconem eundem esse cum Theuto et Dite, communi Gallorum Germanorumque patre; de quo Caesar [q] haec memoriae prodidit; Gallos se omnes à Dite patre prognatos praedicare; idque a Druidibus proditum dicere, quem defunctum, tanquam familiae patrem, utrique populi Germani sub nomine Thuifconis, Galli sub nomine Ditis honorarunt, statuasque in lucis erexerunt. Cum Caesare Tacitus [r] conferendus, cujus haec sunt verba: “ celebrant carminibus antiquis Thuifconem deum terra editum, et
“ filium Mannum, originem gentis conditoremque;” inde liquet cur Mercurius quoque Theutates [s] dictus fuerit, nimirum per auctorem cognominis vocis *att*, quae patrem significat; Helvetiorum rusticulae non aliter patrem, quam vocibus *att* [t], *atten*, et

[q] De B. Gall. l. vi.

[r] De Mor. Germ. cap. 2.

[s] Lucanus et Lactant. lib. i.

[t] Non multum abludit Aegyptium ΙΩΤ *iot*, *pater*; vocalium permutatio Aegyptiis et Celtis frequentissima cum art. masc. ΦΙΩΤ *phi-ot*, in Scala Kircheri vers. per اب. pag. 81.

atte, solent appellare, quo nomine etiam senem quemlibet insigniunt. Latini, teste Festo, reverentiae gratia cuilibet aetate profecto *atta* dicunt, unde avi pater atavus audit; constat proinde Theutatem idem esse ac patrem Theutum, aut patrem limitum.

HERMES est aliud Mercurii cognomentum, quo Graeci utuntur; Graecae tamen originis esse vix mihi persuadere possum, cum potius sit Celticae, e quorum finibus Mercurii fama ad Graecos transit. Ἑρμῆς, initio Ἑρμῖν dictus, videtur, quod ex verbo ἑρμηνεύω, ubi littera *n* superstes est, satis manifeste apparet; sed *her* et *men* dominum et virum terrae apud Celtas denotavit. *And*[*u*], *erd*, et *herd*, antiquis terra dicta fuit; terram, inquit Tacitus[*w*], Germani *herdum* nuncupant; soli hodiernum Helvetii terram *herd* cum aspiratione in genere pronuntiant; *man*, *men*, et *min*, vir praestans, et gravissimae auctoritatis est. Hujus nostrae opinionis argumenta sat ponderosa adducere possumus e sequentibus Mercurii apud Graecos et Celtas nominibus. Quid aliud Graecorum χθόνιος, quam terrae dominus et deus; ita veteres Mercurium appellarunt, quem Aeschylus in numero terrestrium deorum ponit, in Pers. 630.

Ἄλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἄγνοϊ,
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων.

DICITUR quoque Παραμμὸν, super arenam et pulverem constitutus; quin imo Κταρὸς, ἀκτῶν *possideo*; possessionum terrae praeses et auctor. Porro index Mercurialis poetis passim Arbiter vocatur, quae vox peregrinae, Celticae nimirum, originis est, ab *ar*, terra, et *bieter*, potestate et dominio instructus et iudex; itaque Statius terminum nuncupat. Theb. vi. 352.

“ ——— Hinc faxeus umbo,
“ Arbiter agricolis, finem jacet inter utrumque.”

[*u*] Hebr. אֶרֶץ *terra*.

[*w*] De Mor. Germ. c. 40.

Et Ovidius de Mercurio, Fast. v.

“Pacis et armorum, superis imisque deorum

“Arbiter, alato qui pede carpis iter.”

OMNIA haec cognomina Mercurii significationem Celticam Hermetis perfectissime exprimunt, et Mercurium terrae dominum, custodem possessionum, et terminorum auctorem indigitant.

QUIS ergo miretur indices limitum, acervosque lapidum, ad vias et sulcos, Hermas et Hermulas fuisse dictos? De his Ulpianus Demosthenis Scholiastes: “Hermæ erant stipites aut lapides quadrati, habentes sursum vultum Mercurii.” Item Tsetzes: “Herma est omnis statua et acervus lapidum [x].” Hesychio Ἑρμαῖος λόφος, Mercurialis acervus dicitur. Quod vero non ad vias modo, sed ad terminos [y] constituendos inservierint, testis est Pausanias; erecti sunt, ait, ἐπὶ τοῖς ὅροις lapides Hermæ. Et Frontinus de Coloniis: “aliis locis ager determinatur per muros, Hermulas, &c.” Ab illis Hermulis in fulcis agrorum proculdubio mures Pontici Germanis Hermelin, et Hermines dicti sunt; quoniam in fulcis agrorum latitant, colore et immutabilitate Hermulis non absimiles; qui, si vera de illis rerum naturalium scriptores prædicant, in extrema angustia si ad lacunosum fulcum steterint, mori quam madefieri malunt; quin et Latini, ob similitudinem cum lapide terminali, Mustelas appellant; Stelæ vero, Graecis σῆλαι, sunt lapides limitanei.

Hoc unum ad vocem Hermes vel Hermin addemus, deum Terminum a veteribus cultum, ipsum esse Mercurium, ejusque denominationem ab Hermin esse deductum, adjecto articulo T quasi T’Hermin, qui Celticismum sapit; et non modo ad Latinos, sed ad Graecos quoque cum ipsa voce transiit, qui palos terminales, vel cancellos, ut Flaccus Siculus eos vocat, τέρμονας dicunt.

Non omni caret veri specie vocem Hermes Aegyptiam esse, et una cum voce Theuti ad Celtas fuisse translata; ut alia ejus rei

[x] Chiliad. xii.

[y] Homeri Odyss. II. ver. 11. et Commentarii Eustathii.

argumenta taceam, habemus inter nomina regum Aegyptiorum, quae a diis desumpta esse certissimum est, nomina propria Armais et Chermes, quae ab Hermes nonnisi aspiratione differunt; si vero, quod supra verosimile esse ostendi, vox antiquitus fuerit Hermen, tum deducenda est ab ἐρ vel ἄρ quod *facere*, dein *auctorem rei* significat, et a αἰεμι, quod *signum terminumque* notat; Mercurius autem Aegyptiis non modo in terra est deus limitum, verum simul, juxta priscam Aegyptiorum religionem, etiam in coelo deus fuit limitaneus, et Horizonta illis significavit.

TANDEM Mercurius Latinis Caducifer dictus est, a caduceo, quem manu gestabat, tanquam signum pacis ad lites dirimendas: hujus vocabuli etymon perperam aliquis in lingua Latina investigabit, ni capillis arreptam vocem in rem suam faciat, quemadmodum nonnulli ad nauseam usque solent.

CADUCEUM [z] vox Celtica est a *cat*, bellum, dissensio; unde Celticae voces *cateia*, telum bellicum, item *caterva*; et *ducken* [a] premere, opprimere; Caduceum [b] igitur dicitur, quod litibus sedandis interserviat; et ipsa figura, illiusque usus ex Graecorum [c] tabulis id satis probat. Quis non videt baculum vel telum, uti in nummo [d] M. Antonii exhibetur, terminum repraesentare, qui inter duos serpentes, i. e. de sua possessione litigantes viros [e], defixus est; “si Simo et Crito vicini,” ut ait Terentius, “de finibus
“ ambigunt, hic arbiter est constitutus.”

DE nominibus Gallici Mercurii satis jam dictum, ut inde solide possimus inferre, Ogmion Luciani nomina Mercurii Celtica ap-

[z] Boxhorn. Lex. Ant. Brit.

[a] Vegetius, lib. ii. 1.

[b] Virgilius, Aeneid. vii. 741.

“Teutonico ritu soliti torquere Catejas.”

[c] Stadenius, Voc. Bibl. *ducken*, quoque Hebr. דכא et דכה, Arab. دك

[d] Du Choul Relig. des A. Rom. pag. 23.

[e] Virgil, Aeneid xii. 897.

“Saxum antiquum ingens, campo quod forte jacebat,

“Limes agro positus litem ut discerneret arvis.”

tissime exprimere, cum omnia deum limitum et viarum designent, qualis Mercurius a veteribus cultus fuit.

CUR autem Ogmios a Luciano Hercules potius quam Mercurius dictus fuerit, superius diximus; postquam vero vim vocis ejusque sensum explicuimus, demonstrando Ogmium deum terminorum esse, novum suggeritur argumentum, siquidem in ipsis illis statuis terminalibus Mercurius [*f*] Herculi saepe junctus conspicitur. Hinc in Anthologia Mercurius Herculi junctus viatores ita alloquitur :

"Ἀρμυες ὄρων φύλακες, δῖοι θεοὶ, ὧν ὁ μὲν Ἑρμῆς,
Οἷον ὄρῃς μ', ἔστος δ' ἄτερος Ἡρακλῆς.

" Nos terminorum custodes, duo dii, quorum hic quidem Mercurius, ut vides me, ille autem Hercules."

SAEPE quoque in eadem statua fuerunt designati, et Hermera-clae [*g*] dicti; superiori parte Hercules, inferiori Mercurius, ut difficile fuerit determinare uter Mercurius sit an Hercules, praesertim cum Mercurius saepe fuerit Herculis instar barbatus [*b*], ut ipse Lucianus auctor est, qui eum σφηνοπώγωνα appellat, quod barbam in uncum demissam et bifulcam notat.

HAEC quoad primum quaestionis membrum, quis sit Ogmios. Pergo ad alterum, nempe quas ob rationes Galli hunc attributis illis condecoraverint quae Lucianus refert? Attributa haec sunt emblemata Eloquentiae; aures ad alterius linguam habere devinctas, est ab ejus ore pendere, sermone ejus demulceri, imo dicto ejus audientem esse. Tumultuantem plebem viri praestantis eloquentia ad silentium redactam, Virgilius ita describit, Aeneid. lib. i. 155.

" Tum pietate gravem et meritis si forte virum quem

" Conspectere, silent, arrectisque auribus adstant."

[*f*] Spon. Rech. Cur. d'Antiq. p. cxvii. D. 6.

[*g*] Cicero, Att. i. p. 18. "Signa nostra et Hermeraclas, quam commodissime poteris, velim imponas."

[*b*] Tale monumentum vides apud illust. Com. de Caylus, Rec. d'Antiq. Tom. I. Pl. lxxxviii. p. 217.

MERCURIO

MERCURIO ante alios eloquentiam [*i*] tribuere veteres; hinc etiam Λόγιος, Τρανός, dictus; ideo illi ab antiquis linguae victimarum [*k*] oblatae fuerunt; cumque eloquentiae vis tanta sit, ἰσχυρὸς dicitur, et in statua nostra Herculis habitu indutus est.

SED quid est, quod Mercurio Celtarum deo suadelam consecravit antiquitas? Cur tantam hominum multitudinem secum trahit? Ejus rationem, ratione enim carere nequit, puto apud Celtas quaerendam esse, qui cum nominibus etiam cultum Mercurii induxerunt; hunc arbitramur, primum Gallorum ducem fuisse, qui eos,

“ — migrare vetusto

“ De nemore, et proavis habitatas linquere silvas”

jussit, non vi et auctoritate, sed facundia [*l*], qua gentium duces opus habent; inter quos celeberrimae famae Israelitarum dux Moses, cum natura eloquentiam ei denegasset, facundiam fratris efflagitavit, et disertissimo ejus ore numerosum populum ad novas deduxit sedes. Habemus specialem emblematis rationem, cum Mercurius a veteribus eloquentiae deus fuerit reputatus; quis vero ille fuerit populus, quas sedes reliquerit, meum non est indagare; sufficit ob novas habitationes, sub frigidioris caelo fitas, postmodum Celtas [*m*] fuisse vocatos; terminos eorum Diodorus Siculus describit, nempe a Pyrenaeis montibus ad Oceanum, ad Hercynium montem ad Scythas usque, quorum fluvii hiemali tempore fere omnes congelascunt, quorum terra oleum et vinum non producit, homines nativa aetate comas rufas alunt, quos denique Rhenus et Danuvius allambit. Horum numero ergo sunt omnes populi, qui a Mercurio ejusque filio Manno nomen traxerunt,

[*i*] Aët. xiv. 12.

[*k*] Homerus: γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον.

[*l*] Horatius, Carm. I. Od. x.

“ Mercuri, facunde nepos Atlantis,

“ Qui feros cultus hominum recentum

“ Voce formasti, laetus et decorae

“ More palaestrae.”

[*m*] Kalt Germ. Angl. *Cold*, unde Celtæ.

Theutones,

Theutones, Theutisci, Theutofodiani, Teudneii, Theutoburgii, Hermiones, Hermunduri, Cenomanni, Marcomanni, Alemanni[*n*], aliique, qui ducis sui nomen posteritati consecrarunt, et infinita fere monumenta, statuas, acervos lapidum, inscriptiones[*o*] denique in memoriam Mercurii a Scythis usque ad Hispaniam[*p*] reliquere. Stante nostra hypothese, ratio datur quare Mercurius ab antiquis Viacus[*q*] fuerit appellatus; nimirum quoniam ad regiones incognitas viam docuit; datur etiam ratio, quare Ἡγεμόνιος et Ὁδηγός[*r*] fuerit vocatus, non aliam ob causam, quam quod gentis suae dux erat, itinerum comes.

TANDEM opinio nostra non parum firmatur, eo quod Mercurius limitum deus, et possessionum iudex[*s*] sit dictus, quae nemini magis quam gentis duci conveniunt, qui coloniis[*t*] in novas sedes deductis terram distribuit, cujuslibet possessionem terminis designat, tanquam Nomius jus[*u*] dicit, et legibus cavet ne quis de fundo suo periclitetur.

HAEC ergo sunt argumenta, quibus sententiam meam de Mercurio, tanquam Celtarum duce et conditore stabilire decrevi, quae si non convincant, Tacitus de Tuistone vel Tuiscone audiatur; hunc enim Mercurium esse credo; sic autem ille[*w*], “celebrant carminibus antiquis Tuistonem deum terra editum, et filium Mannum, originem gentis conditoremque.”

ET haec de Ogmio deo limitum et viarum, Mercurio Herculis habitu condecorato, sufficere possunt.

[*n*] De Chaucis Schildius, lib. ii. 3. de Britannis Camdenus.

[*o*] De Danis Wormius, Mon. Dan.

[*p*] De Hispanis Livius, xxvi. 44. “Egressus Scipio in tumulum, quem Mercurii vocant.”

[*q*] Pausan. vocat ἀγήτορα.

[*r*] Gruteri Insc. DEO MER. VIACO. et it. DEO QVI VIAS ET SEMITAS COMMENTVS EST.

[*s*] Reines. et Append. ad Marm. Oxon. N. iv. pag. 309.

[*t*] Aristophanes in Plut.

[*u*] Horat. Ep. ii. i. ver. 6. “—— Deorum in templa recepti,
“Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
“Componunt, agros assignant, oppida condunt.”

[*w*] De Mor. Germ. c. 2.